

Komunikační přístupy ve školách pro sluchově postižené

- Orální metoda
- Metoda totální komunikace
- Bilingvální metoda

Orální metoda

Cílem je:

- formovat mluvenou řeč na základě hmatu a zraku
- vybudovat u sluchově postiženého mluvenou řeč jak v orální, tak v grafické podobě
- aktivizovat zbytky sluchu

Zásady orální metody:

- žákovi je exponováno slovo v mluvené a písemné, psané podobě
- nové slovo zapadá do kontextu navozené situace
- podpora pomocí daktylních znaků
- stálé vystavování dítěte mluvené řeči nejen ve školním prostředí

Důvody pro orální metodu

snadnější proniknutí do kultury majoritní společnosti slyšících

- snadnější interkulturní komunikace
- tvrzení, že rozvoj myšlení je závislý na kvalitě mluvené řeči

Důsledky striktní orální metody

nehomogenní komunita SP

- zhoršení úrovně jazyka u SP ve všech jeho rovinách
- SP dosahují mnohem menších výsledků zejména v oblasti, kde mluvený jazyk slouží jako jediný prostředek získávání informací

Dělení orálních přístupů

unisenzorický – mluvit na dítě zezadu, aby se vyloučila možnost odezírání

multisenzorický přístup – připouští odezírání

●čistá orální metoda – původně v tomto smyslu multisenzorická a znamenala vytváření mluvy a nácvik odezírání

●kombinované metody – povoleno psaní či prstová abeceda

●Rochesterská metoda – manuální techniky jsou jen doplňkem, jejich užíváním se předchází neúspěchům a úplné ztrátě schopnosti mluveného projevu

●metody usnadňující odezírání – odezírání pomocí fonemických posunků neboli náznaků, ke kterým řadíme Forchhammerovu metodu, Hand-Mund systém či Cued Speech

Totální komunikace

- filozofie, určitý způsob myšlení
- způsob komunikace – neslyšící i slyšící se chtějí vzájemně co nejlépe pochopit
- praktická metoda pro navázání komunikace s neslyšícími (neslyšící i slyšící použijí **všechny dostupné prostředky** k porozumění)

Prostředky dorozumívání v rámci TK

- pomocné artikulační znaky (PAZ) – vizuální kontakt
- pantomima, mimika, dramatizace
- prstová abeceda
- mluvený jazyk – mluva, odezírání, čtení, psaní
- posunkové systémy – všeobecně užívaná gesta, postoje těla
- znakový jazyk, znakovaná čeština

Kritika TK (**Pulda, 1999**)

- děti sledují jenom ruce – nenaučí se srozumitelně mluvit ani odezírat
- mnozí učitelé SP nedokáží současně mluvit a znakovat
- je zanedbána raná sluchově řečová výchova
- zisk ze slyšení se ztrácí, připojí-li se posunky

Otevřený systém (Krahulcová)

- znakový jazyk neslyšících
- mluvená (hlasitá, orální, zvuková) řeč
- odezírání
- v posledním období i sluchová výchova a reedukace sluchu
- gestikulace, mimika, pantomima
- prstová abeceda, pomocné artikulační znaky
- psaná řeč, kresba
- film, televize, videoprogramy, počítačové speciálně pedagogické a didaktické programy

Bilingvismus

komunikace sluchově postižených, kdy je přenos informací zajišťován paralelně ve dvou jazykových kódech (znakový jazyk neslyšících a mluvený, orální většinový jazyk)

- **Systém bilingvální komunikace** (Krahulcová – Žatková, 2002)
- mluvenou řeč nelze zvládnout bez současného vyučování ZJ
- jenom ZJ zajišťuje přirozené podmínky jazykového vývoje
- užívání ZJ neomezuje potřebu neslyšícího dítěte dorozumívat se
- cíl bilingválního vyučování neslyšících dětí je normální jazykový vývoj v atmosféře porozumění a úspěchu

Podmínky pro realizaci bilingvního přístupu (Domancová)

realizace výzkumu teorie ZJ a tvorba metodik aplikace ZJ v procesu výchovy a vzdělávání neslyšících

- přirozené akceptování společenství SP a jejich jazyka
- akceptování bilingvního přístupu ze strany rodičů
- příprava pedagogických pracovníků
- nové kurikulum
- zabezpečení přirozeného kontaktu mezi neslyšícími a slyšícími osobami
- víra v úspěch bilingvního vzdělávání

Schéma struktury a vývoje bilingvní komunikace (Bouvet, 1990)

- znakový jazyk (neomezený vývoj)
- slovní jazyk
- psaná podoba jazyka (neomezený rozvoj s podporou ZJ)
- orální řeč (omezený rozvoj senzoricou bariérou)

Integrace SP žáků

Činitelé účastníci se procesu integrace:

- sluchově postižené dítě
- rodina
- učitel
- spolužáci

Přednosti integrace SP do školy běžného typu

- dítě nemusí během týdne bydlet v internátě, doma citové zázemí
- doma má dostatek mluvních vzorů k napodobování
- identifikace se skupinou slyšících
- slyšící přátelé, pokračování sluchově řečové výchovy, běžné sociální vzory
- společné aktivity po škole (kroužky)
- partner spíše slyšící
- význam též pro slyšící děti
- běžná škola je motivací a výzvou – lepší návaznost školy na SŠ a VŠ

Nevýhody integrace

- učitel nemusí vždy odhadnout speciální potřeby SP žáka, ne vždy kvalitní vysvětlení
- SP dítě se může cítit izolované
- slyšící spolužáci nejsou vždy ochotni pomoci
- třídy se špatnou akustikou, zvýšená hladina zvuku ve třídě – architektonické, akustické, materiální podmínky
- zaniknou výborní SP žáci ve třídě
- větší vytížení rodičů během týdne

Literatura

- JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998.
- JANOTOVÁ, N., SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.
- PULDA, M. *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*. Brno: MU, 1994.
- PULDA, M. *Včasná sluchově řečová výchova malých sluchově postižených dětí*. Brno: MU, 2002.